

lán futása"-ban és a „Csongor és Tünde"-ben tükröződik. Ha párhuzamot vonunk a két mű között, azonnal lárvuk, hogy míg a „Zalán futása"-ban (1825) Vörösmarty a nemzet ébresztőjeként lép fel, addig a „Csongor és Tünde" (1831) letérést jelent erről a progresszív útról, menekülést a reformkor problémáinak elenimondásai elől. A „Zalán futása" harci riadó a nemesség táborában: a mult, az ősök dicsőségének felidézésével felelni az elfajult magyart (nemest) a passzivitásból, az eltompult álomból, hogy erős, felkészült legyen az elkövetkező idők nagy küzdelmeiben (legyen ereje kivívni a nemzet függetlenségét, véghezvinni a polgári áta.ku.ást). Ezzel szemben a „Csongor és Tünde" elfordulás a valóságtól, elfordulás a reformkor nagy problémáitól, a tündérvilág csodabirodalmába való bujdosás e problémák marcangoló ellentmondásai elől. Természetesen ez nem jelenti, hogy Vörösmarty végleg elfordult a reformkor nagy kérdéseitől, csupán időleges elfordulásról lehet szó, hisz a költő éppen osztálykorlátainál fogva nem látta, nem láthatta meg, hogy az egyedül lehetséges helyes út a jobbgáyság felszabadításán át vezet a nemzet függetlenségének kivívása, a polgári átalakulás megvalósulása felé. Ezért menekül éppen a „Csongor és Tünde" álomvilágába. De — amint Horváth elvtárs mondotta — „a tömegáramlat lerántja Vörösmartyt a filozofáló passzivitás, a pesszimizmus egéből" s bár erősen él még benne a parasztforradalmaktól való nemesi osztályfélelem, az 1846-as galíciai parasztfelkelés az elnyomott nép problémái felé tereli figyelmét. A lengyel nemesek függetlenségi harcát megbuktatja a bécsi kormány által felbujtatott galíciai jobbgáyk lázadása s bár Vörösmarty látja, hogy a felkelés igazi oka a nemesek embertelen jobbgáykizsákmányolása:

... Sóvár szemmel néz ég felé,
mert hajh, a föld! az nem övé,
neki a föld még sírnak is kemény:
nincsen remény (Emberek.)

mégis a költemény végén a felkelést „testvérgyűlölési átok"-nak nevezi. A vers nyilvánvaló ellentmondása is egyedül Vörösmarty nemesi osztálykorlátaival magyarázható.

Az események sodrában költészete egyre inkább politikai tartalmat kap: megírja az „Országház"-át, a „Jós"at"-ot, melynek lelkesítő optimizmusa harcos előremutatás 48 felé. S most fordul igazán Vörösmarty az elnyomott nép problémái felé, verseiben felveti a jogoknak a népre való kiterjesztésének kérdését, ezzel a gondolattal foglalkozik prózai írásaiban s ez a problémafelvétel a szabadságharc kitörése után követeléssé erősödik. Vörösmarty nagy politikai

fejlődésének verssé érlelődése a „Szabad sajtó" s a „Csatadai", mely kifejezésének erejével, képeinek liuktető, magávalragadó lendületével Petőfi nagy illyentémájú versei mellé magasodik.

Aztán jön Világos, az összeomlás. Megírja „Görgei"-t, melyben elátkozza a végső harcot eláruló fővezért, aki odadobla a gyűlölt osztrákoknak a népet, nemzetet, függetlenséget.

Ami ezután következik, az már szinte nem is élet a költő számára: bujdosás Világos után, majd harc a halálhozó betegség ellen — és két nagy vers. Vörösmarty költészete ebben a két versben ér csúcspontjára. Az a kétségbeesés, az örületbebukó reménytelenség, amit érzett a szabadságharc bukása után, mely az ő emberj és költői pályáját is derékbatörte, az a fájdalom, eszeveszett düh és elkeseredés, mely elfogta, látva a nagyszerű tervek semmibefoszlását, érezve a Bach-korszak hullasztató föjtogató levegőjét, a szenvedély szinte emberfeletti erővel tör elő ebben a két versben.

... A vész kitört. Vérfagylaló keze
emberfejekkel labdázott az égre,
emberszívekben dúltak lábai.
Lélekzetétől megdermedt az élet...

(Előszó.)

És mégis: hiába az elkeseredés, a kilátástalanság és reménytelenség, a céltudatlanságba hanyatló pesszimizmus, a Vén cigányban lenyűgöző képen villan fel a remény: „Lesz még egyszer ünnep a világon". S ez Vörösmarty költészetének végső értelme.

Külön elismerés illeti a kötet összeállítóját, Lukácsy Sándort, aki a könyv élet írt világos, egyszerű előszavával, s a jegyzetekben minden verssel külön-külön foglalkozó magyarázataival hozzásegíti haladó hagyományaink felé szeretettel, érdeklődéssel forduló dolgozó népünket a nagy költő megértéséhez, költészetének helyes értékeléséhez, ahhoz, hogy Vörösmarty költészetének legjavát felhasználhassuk a békéért, a szocializmus megvalósításáért vívott nagy harcunkban.

PAPP ZOLTÁN

ALEXANDR GONCSÁR: ARANY PRÁGA. (Új Magyar Könyvkiadó.)

„Erdélyben utaztunk át. Szerelvényünk dűbörgött az alagutakban és éppen azok azok mellett a szakadékok mellett repült tovább, ahol tavaly a mi tüzelőállásaink voltak. Két napig rohant velünk a vonat a Maros mentén, a vad Maros mentén, amelyen, emlékszel, egy szeles októberi éjtszakán keltünk át... Úgy érzem, hogy a földek amelyeken harcolva jártunk, örökre szívünkhez közel maradnak. Én például már nem tudom közömbösen hallgatni a román vagy a magyar beszédet, nem tudom hidegvérően

fogadni az újságok, vagy a rádió jelentéseit ezeknek a népeknek az életéről."

Ez a levélrészlet-idezet teljesen meghatározza ennek a könyvnek célját és értelmét. Egyik sebesült katonája írta.

A mű tartalma? Nem sok, vagy inkább minden. A Honvéd Hárború egy kis darabját vetít elénk. E harcról tömérdek jelentést ismerünk. Mindenik hősről és hőstettekről számol be, szovjet emberekről beszél. Ebben a könyvben is egyszerű, de hatalmas emberekről van szó. Olyanokról, akik meggyőződtek róla, hogy Hadseregüket a szeretet viszi. „Nemcsak a gyűlölet, hanem mindenekelőtt a szeretet viszi hadseregünket előre. A súlyos szeretet, amelyet a föld minden dolgozója iránt érzünk.” Két katonára beszélget így. Akadnak emberek, akik valószínűtlennek tartják ezeket a szavakat, pedig nem azok. Ez a szeretet teremtett olyan harcosokat, mint Matroszov, Zója, Mereszjev, Kosevoj. Ez vitte a Hadsereget az Elbaig. Hétmillió ember az ára hogy nekünk, neked, nekem, boldog az életünk...

Aki egyedül jár, az elvesz. Ezt látja az ember és való, hogy akik sokan vannak, meg tudják egymást segíteni. Egyik parancsnok így magyaráz egy átkelés előtt: „Roham közben ne nézz hátra... De bajtársaidat ne feledd egy pillanatra sem, különben baj van... Közösén gyorsabban célhoz érünk."

Bizony célhoz értek, mert a lakosság várta őket, de nem úgy ám, mint a „világháborúk hadseregét", minden fáról géppisztollyal minden házban gránátokkal, nem.

Még a természet is ragyogó tavaszba öltözött jöttükre, de még milyen tavaszban! „Makovej így érzi, ha most énekelni kezd, még a Dnyepre mentén is meghallják. És a lányok megismerik a hangját: a mi Makovejünk! Valahol a Duna mellett énekel és Orelig elhallik."

Körül a fák, melyek éjszaka feketének és borzasnak látszottak, most halványrózsaszín ünnepi pompában állottak. Aranyos méhek döngicséltek, sürgölődtek a szirmokon, eltűntek a kelyhekben, majd újra előbukkantak, mégjobban megterhelve sárga virápporral."

Az emberek pedig? A tehetősebbek hორal fogadták a vendéget, a testvért, az orosz katonát. Aki szegényebb volt, legalább a liszta szobába hívott be egyet. Újjön le, tisztelje meg a házat. És egy-egy szál virágot tűztek a sapkaszélre, vagy vállpántra.

Igy vártak rájuk a csehek, így a szlovákok. Így Prága.

Vajjon ellen tud valaki állni nekik, a szeretetüknek?...

Ezen az úton fut a Had Prága felé a győzelemben.

És Prága. az ősi. arany Prága boldog ünneppel fogadja Sztálin katonáit. Husz Já-

nos a Starometske-téren még soha nem látta ilyen szépek, fiatalnak ezt a szláv várost. Egyik katonája megkérdezte, hogy honnan szedték ilyen hamarjában ezt a sok zászlót, vöröset, nemzetiszínt.

„Öh elvtárs, hangzik a felelet, a zászlók már negyven óta készen vannak..." „Abban reménykedtek, hogy a szovjet nép nem feledkezik meg a csehekről és íme így lett.

„Ebben van a mi erőnk, boldogságunk. A mi hadseregünk útját nem akasztófák, halálgyárak, gyűjtőtáborok jelzik... Hány házacskában imádkoztak értünk, hány ablakból lestek, vártak bennünket. Ezért érdemes volt rohadni a lövészárkokban és meghalni a rohamokban."

Hol van író, aki ilyen bizakodóan tud írni a győzelemről? Az első világháború utáni győztes államok írói mind csak kiutasítlan semmit láttak a győzelemben. Hát láthattak mást?

A könyv a Vörös Hadsereg útját írja le Budapestről Prágáig. Vágyakozás, szeretet, öröm, szerelem, halál. Ezek bonyolódhatnak benne egészen a győzelemig.

A szovjet katonák

Minden viszontagságot kiálltak,
Mindenre készek!

Igy végződik. Bizalommal is, fenyegetéssel is...

A fordítónak minden darabossága ellenére is sikerült visszaadni a mű napfényes életszemléletét. A szerző, mint a Honvéd Hárborúról szóló trilogiájának utolsó köteteért megkapta az 1948. évi Sztálin-díjat. Használóképpen az előző kötetért az 1947-est.

OROSZ IMRE

ILLES BÉLA: VÁLOGATOTT ELBESZÉLÉSEK. (Szépirodalmi Könyvkiadó.)

Illés Béla egyike a legnépszerűbb és legközkedveltebb élő írónknak, „az ötéves terv első évének utolsó negyedében" egy kötetnyi válogatott elbeszélését nyújtotta át olvasóinak. Írásai kiválogatásánál, mint a kötethez írt bevezetőjében elmondja; két szempont szempont szempont érvényesült: „Most azokat a novelláimat adom ki — írja itten —, amelyek egyrészt kéznél vannak, másrészt amelyek jellemzőek... arra a fejlődési útra, melyet sok kommunista író futott be... amíg a Kommunista Pártok irányítása mellett, a nagy szovjet irodalom mestereitől tanulva eljutottunk a szocialista realizmusig."

A két válogatási szempont közül nem tudni, melyiket vilte következetesen végbe a szerző. Mindenesetre ez utóbbi szempont igen érdekes és értékes ötlet. Így módon a kötetben a legkülönfélébb időkből a legkülönfélébb jellegű és témájú elbeszélések, író-